

Commentariorum ac disputationum, in tertiam partem divi Thomae tomi quinque

Accvratam Qvæstionvm D. Thomæ, Ab LXXXIV. Vsqve ad finem: &
Disputationum de virtute Pœnitentiæ, De Clauibus, De Sacramentis
Pœnitentiæ, & Extremæ Vnctionis, De Purgatorio, Suffragiis & Indulgentiis,
expositionem complectens : Accesserunt Indices quinque: ... Postremus

Suárez, Francisco

[Köln], 1616

Sectio 1. Quis sit actus proprius exterior pœnitentiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93815)

currerit illa obligatio cum sufficienti aduertentia a
ad illam.

Quartus modus.

Quartus & vltimus modus huius mutationis ef-
se potest per additionē alicuius actus interio-
ris, vt v.g. si homo prius habeat dolorem de peccatis
ex mera virtute pœnitentiæ absque vilo actu elicito
charitatis, ille erit tantum attritio, vt supra dictum
est: si vero vltra hunc actum addat alium amoris
Dei super omnia, in quem referat illum eundem do-
lorem, ille incipiet esse contritio, quia iam est do-
lor de peccato propter Deum summe dilectum: ergo
hoc modo potest attritio fieri contritio. In quo
(vt tollatur quæstio de nomine) certum est illū ho-
minem manere sufficienter dispositum ad gratiam,
vt argumentum probat: quod ita verum esse tenseo,
vt illi homini non maneat obligatio habendi, vel
procurandi postea perfectiorem dolorem. Quod
fortasse non ita esset, si ille dolor fuisset tantum ob
metum gehennæ, vel ob inferiorem aliam rationē:
ille enim excedit in hoc, quod est verus actus iusti-
tiæ, & pœnitentiæ virtutis, & detestatio iniurię diui-
næ, quatenus talis est. Et ideo ex parte doloris suffi-
cit, si adit etiam amor sufficiens.

¹²
Contritio
duplex

Hoc autem in reposito, quæstio videtur de no-
mine. An illa dicenda sit vera contritio, necne. Pos-
sumus autem distinguere duplicem contritionem,
vnam propriam, quæ est per simplicem actum do-
loris in se virtute includētis amorem: & de hac, quæ
propriissima est, locuti sumus hætenus, & nulla at-
tritio potest in talem cōtritionem mutari, & de hac
procedunt rationes superius factæ. Alio tamen mo-
do latiori potest vocari contritio, quæ composita est
ex pluribus actibus, dolore scilicet, & amore: & in
hac significatione potest illa vocari cōtritio. Si quis
tamen aduertat, quod etiam supra Medina in sinua-
uit, etiam in hoc sensu attritio non fit contritio, sed
ex priore attritione cum sequente amore, coalescit
quidam contritionis modus. Nam prior dolor nū-
quam est ipse contritio, sed aggregatum illud seu
cōpositū ex dolore, & amore appellatur talis contri-
tio. Quod patet, quia non alia ratione sic vocatur,
nisi quia est formalis dispositio sufficiens ad gratiam
& remissionem peccati: sed prior actus nunquam fit
sufficiens dispositio, sed ex illo cum amore confur-
git: ergo nō prior actus solus, sed dispositio ex vtro-
que constans dicitur contritio.

¹³
Medina di-
sum.

Addit vero Medina supra ex Aleksi, licet attritio
non possit fieri contritio, posse tamē extrinsece, par-
ticipare honestatem cōtritionis per relationem ex-
trinsecam, seu imperium, quod etiam dici possit de
contritione respectu attritionis. Quod declaratur
breuiter ex principiis. 1. quia actus vnus virtutis
potest imperare actum alterius, vel referre in obie-
ctum suum tanquam in finem illi extrinsecū, a quo
habeat speciem accidentalem, quomodo elemo-
sina v.g. potest imperari a pœnitentia, &c. sic ergo
esse potest in proposito: est enim eadem ratio. Et ex-
emplis facile patet: potest enim quis ex intentione
satisfaciendi Deo pro culpa commissa, imperare sibi
detestationem, vel dolorem propter pœnas inferni,
aut ex odio offensæ diuinæ, vt sic imperare sibi
detestationem seu odium ipsius malitiæ peccati pro-
pter turpitudinem eius: & cōtrario ex intentione
fugiendi pœnas inferni potest sibi imperare veram
contritionem tanquā medium ad finem necessariū.
An vero huiusmodi accidentalis specificatio sit ali-
quis modus intrinsecus actui imperato per additio-
nē alicuius realitatis quasi partialis; an vero sit de-
nominatio extrinseca ab actu imperate, sicut est re-
spectu actu exterioris, disputatur in prima secun-
dæ: vtrumque enim est probabile.

Dices: Ergo saltem hoc modo attritio dicitur fie-
ri contritio, & è conuerso. Respondetur hoc posse
pertinere ad modum loquendi: simpliciter tamen
negatur, cum quia attritio, & contritio significant
proprie actus elicitos per modum intentionis, seu
voluntatis absolutæ, quæ ex proximo obiecto suo
speciem sortitur: sicut actus temperantiæ, quamuis
imperari possit à charitate, non dicitur simpliciter
fieri actus charitatis, sed cum addito actus impera-
tus à charitate: sic in proposito solū dici poterit attri-
tio v.g. imperari à contritione. Tunc etiam, quia
quamuis idem actus, qui est attritio, intelligatur ac-
cidentaliter participare honestatē contritionis, ita
vt ex illa cum aliquo addito fiat contritio, in quo
sensu proprie versatur hæc quæstio, & affirmatur
ab auctoribus citatis, attritionem posse fieri contri-
tionem; quod nos negamus eodem sensu: sed tota
ratio attritionis supponitur, seu subternitur quasi
materiale subiectum, & illi intelligitur addi accidē-
taliter honestas contritionis secundum quandam
participationem.

Atque ex his tādē intelligitur, variis modis di-
ci hominem proprie ex attrito fieri contritum. Pri-
mo propriissime, quia mutat dolorem ex imper-
fecto in perfectum. Secundo minus proprie, quia do-
lori imperfecto addit amorem. Tertio latissime,
quia sine mutatione actus illi infunditur gratia, &
charitas, vt in sacramentis fit: tunc enim solum dicitur
homo fieri ex attrito contritus, quasi æquiuale-
ter seu quoad vltimum effectum contritionis, qui
est gratia, & remissio peccati.

DISPUTATIO VI.

De actu exteriori Pœnitentiæ.

Quoniam materia proxima virtutum
moralium sunt aliqui humani actus,
ideo semper præter actus, quos im-
mediate cum voluntate eliciunt, qui
proprie dicuntur interiores, respectu
illarum habent alios actus, quos impe-
rant, seu ad quos eliciendos alias potentias, seu
virtutes mouent, qui dicuntur exteriores respectu
earundem. Et ideo, cum hætenus explicauerimus
interiores actus pœnitentiæ, qui ab ea proprie eli-
ciuntur, superest vt de exterioribus dicamus, quæ
res breuior est, & facilior: tamen propter materiæ
complementum, non potuit omnino prætermitti.
Dicam ergo breuiter qualis, & quorū duplex hic actus
sit.

SECTIO I.

*Vtrum virtus pœnitentiæ habeat aliquem actum
exteriorem sibi proprium, & per se honestum.*

Actus exterior virtutis quadam generali ratione
dici potest omnis ille, qui non est elicitus à tali
virtute, sed tantum imperatus. Talis enim actus ali-
quo modo est extra talem virtutem quoad propriam
& per se efficientiam eius. Et hoc sensu habet virtus
pœnitentiæ actus exteriores: non solum in aliis po-
tentis, sed etiam in ipsa voluntate. Quod explicatur
in propria, & specifica virtute pœnitentiæ: & inde
potest facile ad quamlibet applicari. Iuxta illū ergo
loquendi modum, actus ipse charitatis, quatenus à
virtute pœnitentiæ imperari potest, & in suum affe-
ctum ordinari, est illa exterior, & multo magis actus
intellectus interioris confessionis, seu recognitionis
peccatorum, & actus etiam partis sensitivæ, siue sit
directe imperatus, siue volutus ad satisfaciendum,
siue sit concomitanter, siue consequenter excitatus
propter naturalem sympathiam potentiarum eius-
dem

¹⁴
Qui dicant
sui late a-
ctus exterior-
es pœnitenti-
æ.

dem anima corpori coniuncta. Hæc vero tam generalis vsurpatio actus exterioris, non est adeo vsitata, præsertim quoad illos actus: qui in ipsa voluntate manent: alij enim facilius illam denominationem recipiunt.

² *Qui sunt actus exterioris poenitentia proprii.*
 Propriissimo vero, & vsitato modo actus exteriores vocantur, qui per exteriores facultates corporis exercentur. Et hoc etiam modo constat hanc virtutem habere exteriores actus: quia etiam hic actus externus potest esse accommodatus ad proprium munus, & officium poenitentia: unde potest impetrari à voluntate ex motiuo eius, atque adeo mediâte ipsa virtute. Hæc igitur ratione pertinet ad illam, vt actus externus eius. Solum est circa hoc aduertendum duplex esse munus huius virtutis. Primum est expellere, & omnino exipare peccatū commissum: secundum est, cauere futurum. Et ad vtrumque potest vti externis actibus: nam respectu futurorum pertinet ad hanc virtutem tollere omnes peccatorū occasiones, præsertim proximas, & morales. Item moderari affectus quantum possunt ad peccatum inducere. Huc etiam spectat restitutio, quam Theologi tribuunt poenitentia, sicut imperanti, & proprie non spectat ad satisfactionem commissi peccati, sed ad abolitionem ipsius peccati, seu continuationem eius, quæ esset in retinenda re aliena. Unde huiusmodi actus, qui respectu futurorum, proprie imperantur ex motiuo quasi secundario, quod est satisfacere pro pœna temporali debita ratione talis peccati, ad quem finem potissime ordinantur corporis afflictiones. Aliquando vero possunt imperari huiusmodi actus, etiam ex primario motiuo, nimirum ad impetrandam à Deo veram cordis conuersionem, qua deleatur culpa commissa: & hoc modo inter alios dicitur in Scriptura elemosyna redimere peccatum, quia est aptissimum medium ad impetrandam à Deo veram contritionem. Ad quod etiam plurimum iuuat oratio, & alij actus pietatis, qui omnes sub hac ratione ad hanc virtutem pertinent.

Dubium, An poenitentia habeat proprium actum exteriorem.

³ **H**inc vero nascitur dubium actum in secunda parte tituli sectionis, scilicet, quia hinc sequitur, hanc virtutem nullum habere proprium actum exteriorem, neque immediate ab ipsa sola imperatum, quod videtur inconueniens, cum ipsa sit virtus moralis, & specialis, quæ propriam, & specialem debet habere materiam. Respondendum autem breuiter est, duobus modis posse dici actum exteriorē proprium alicuius virtutis. Primo & actu, & potestate, scilicet, quia ab illa sola, & à nulla alia imperari potest. Et hoc modo concedimus sequelam, nam omnes actus exteriores, qui huic virtuti possunt attribui, possunt etiam ab alijs imperari: imo regulariter loquendo, immediatius pertinent ad alias virtutes, vt restitutio ad iustitiā: elemosyna ad misericordiam, ieiunium ad temperantiā, & sic de alijs. Alio autem modo potest actus exterior dici proprius alicuius virtutis, vel secundum actuale motiōnem, & imperium, vel secundum aliquam proprietatem, ratione cuius est magis accommodatus illi virtuti, quam alijs. Et hoc modo possunt hi actus exteriores dici proprii poenitentia: vel quia ipsa per se est sufficiens ad imperandos illos sine interuentu aliarum specialium virtutum; & quando sic imperat, illi actus erūt proprii eius, id est, solam illius honestate actualiter participantem. Vel etiā sunt isti actus proprii poenitentia, quatenus dolorem, & afflictionem inferūt, nā hæc proprietates taliū actuum est maxime accommodata ad finem poenitentia, qui est satisfacere pro peccato. Neque est necesse, vt hæc virtus habeat actum exteriorem sibi propriū, etiam priori modo, quia licet sit virtus specialis essentialiter, tamē

A causaliter, vt supra dixi, est quodammodo vniuersalis, & ideo vniuersalem habet materiam, licet sub propria, & speciali ratione illam attingat.

Dubium, An actus proprii poenitentia sint honesti.

EX quo facile expeditur vltimus punctus huius quaestionis de honestate horum actuum. Et ratio dubij esse poterat, quia actus maxime proprii huius virtutis inferunt nocuumentum corpori, & ideo videntur esse & rationi, & naturæ contrarij. Propter quod aliqui hæretici generaliter damnarunt omnes hos actus, præsertim ieiunia, & alias corporis afflictiones. Alij vero peculiariter reprobant hos actus, quatenus hunc ex poenitentia, quia cum negare non possint esse vitales ad alias virtutes, vt ad castitatem, & similes, negant posse licite exerceri ex fine poenitentia: quoniam venia peccati non ex nostris operibus, sed ex sola Dei misericordia expectanda est. Sed contra primum errorem agendum est in materia de ieiunio, & videri potest Bellar. lib. 2. de Bonis operibus cap. 11. & lib. 4. de poenit. c. 3. Nobis sufficit testimonium Pauli 1. ad Corin. 9. *Castigo corpus meum, &c.* Contra secundum errorem dicendum est infra in materia de Satisfactione. Nunc sufficiunt etiam frequentes exhortationes Scripturæ ad huiusmodi actus, etiam quatenus poenitentia sunt, vt loel. 2. lob. vlt. Matth. 11. & alias sæpe. De quo etiam extat definitio Tridentini sess. 14. can. 13. Sunt ergo hi actus per se honesti.

Est autem aduertendum duobus modis posse intelligi actum exteriorem esse per se honestum. Primo, quia ita habet intrinsecam honestatem, vt nulla ratione possit male fieri. Et hoc modo nullus est actus exterior proprie dictus, id est ex iis, qui per corpus exercentur, qui hoc modo sit honestus: quia cum nō habeat in se honestatem formalem, sed obiectiuam tantum, potest à voluntate exerceri, non propter honestatem eius, sed propter alium finem extrinsecum non bonum, & tunc talis actus, prout in re ipsa exercitus, malus est, etiam si alias ex genere suo bonus videatur. Alio ergo modo potest dici actus exterior per se honestus, quia in se habet sufficiens vt de honeste appeti & fieri possit, etiam si ab extrinsecis sine honestate non medicet. Et hoc modo dicuntur actus, vt ad poenitentiam pertinentes, per se honesti, quia ex se habent proportionem sufficientem cum proprio motiuo, & obiecto poenitentia, quod honestum est. Neque inferunt graue nocuumentum, si prudenter fiant, vt fieri debent: neque etiam tenetur homo iure naturæ omnia incommoda corporis vitare, sed honestissime potest illud affligere, & asperè tractare, quantum ad virtutem, vel perfectionem eius oportuerit, de quo videri potest Victor. in relect. de Temperantia. Quomodo autem ex nostris operibus expectare possumus remissionem culpæ, aut pœnæ, tractatur late in materia de Gratia. Primo enim, ac præcipue hoc tribuendum est gratia: nostris autem operibus ab illa manantibus in suo genere: remissio enim culpæ solum est ex misericordia Dei respiciente nostrum actum, vt dispositionem: remissio autem pœnæ temporalis, quæ sit homini iam grato, etiam est ex iustitia, vt infra latius in materia de Satisfactione.

SECTIO II.

Quomodo sit huiusmodi actus.

Hic explicabo breuiter nonnullas diuisiones actus poenitentia, omisis his, quas D. Thom. attingit infra quaest. 90. quoniam illas in commentariis illius quaestionis explicabo. Et in primis supponenda est illa partitio, seu numeratio partium poenitentia, quam probauit Tridentinū sess. 14. c. 3. in contritio

Bellarmin. Paul. 1. Corin. 9. Iob. Ma. 11. Trident.

Dupliciter actus exterior potest esse bonus.

Quomodo actus exteriores poenitentia dicuntur honesti.

Victoria.

Prima diuisio actuum poenitentia.